

ЧАСТОТНІСТЬ УЖИВАННЯ ФЕМІНІТИВІВ В АПАРАТІ МВС

Мова – це динамічна система, яку можна порівняти із живим організмом, що постійно перебуває у процесі становленні. Усі зміни, що відбуваються сьогодні у мові, тісно пов'язані із соціально-економічними, культурними, політико-правовими факторами в державі, зокрема соціальним рухом за права жінок, що спричинив потребу називання жінок у суспільних процесах. Жодна мова не може існувати ізольовано, адже має свій вектор розвитку та сполучається з багатьма іншими мовами та діалектами. Деякі новотвори з легкістю входять до складу лексики сучасної української літературної мови, іншим новітнім лексемам потрібно подолати суспільний опір і довести свою значущість. Питання рівноправ'я чоловіків і жінок, що відображає їхнє місце та роль у соціумі, охопило сьогодні всі сфери суспільства, не лишаючи осторонь і працівників сектору безпеки та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Міністерством внутрішніх справ України. Відтак утворення лексем, на позначення осіб жіночого роду, їхнє подальше вивчення та фіксація дозволяють перебувати в самому епіцентрі формування фемінізованих змін в українській мові, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Останнім часом можемо спостерігати підвищений інтерес до фемінітивів – слів, які позначають осіб жіночої статі за соціальною, професійною, релігійною приналежністю, є парними поняттям чоловічого роду. Особливу увагу привертають фемінітиви-неологізми, що набувають популярності у різних соціальних сферах, застосовуючи різноманітні словотвірні моделі української мови: *директор* – *директорка*, *начальник відділу* – *начальниця відділу*, *старший технік* – *старша технікня*, *фотограф* – *фотографеса*. Щоправда, такі новотвори сьогодні визнають не всі люди, пояснюючи це різноманітними естетичними та лінгвістичними аргументами, з-поміж яких «непотрібність», «надлишковість», «оказіональність» фемінних домінантів, адже в сучасній українській літературній мові вже існують іменники чоловічого роду, які можна застосовувати як на позначення осіб чоловічої, так і жіночої статі. Проте за новою редакцією українського правопису, що набув чинності 2019 року, уживання фемінітивів тепер закріплено офіційно.

Іменники зі значенням осіб жіночої статі для української мови не є новиною, оскільки перші згадки про них зустрічаємо ще в праіндоєвропейський період, коли фемінітиви застосовували на позначення жінок за різними функціями, діями, соціальною приналежністю та церковно-релігійними вподобаннями. Після того, як відбулися зміни в соціальному статусі жінки, вона почала опановувати чоловічі професії, стала реалізовуватися у громадсько-політичній діяльності, бізнесі, постала необхідність у створенні відповідних жіночих лексем. Уже словники кінця XIX – початку XX століття фіксують чималу кількість фемінітивів в українській мові. Події 30-х років XX століття суттєво вплинули на розвиток української мови, оскільки значна частина слів, граматичних форм, синтаксичних новотворень були або повністю перенесені з російської мови, або максимально наближені до російської мови, в якій існує лише 4 суфікси для утворення фемінітивів, більшість із яких має додаткову негативну конотацію.

Фемінним новотворам у своїх наукових розвідках приділяли увагу різні лінгвісти, серед яких слід згадати О. Пономарева, Л. Ставицьку, Л. Таран, Т. Космеду, Н. Собецьку, що вивчали різні аспекти гендеру в українському мовознавстві. Стильове призначення фемінітивів проаналізовано в роботах І. Ладики, Н. Шеховцової, О. Чуєшкової та інших. У словотвірному аспекті лексеми на позначення жіночих осіб ставали предметом дослідження таких учених, як В. Горпинич, І. Ковалик, А. Нелюба, О. Малахова, А. Архангельська, діахронію словотвірної семантики вивчала М. Брус, словотвірний потенціал фемінітивів розглядали Л. Родніна, С. Семенюк.

Структура української мови налічує понад 13 суфіксів, за допомогою яких можна утворити фемінітиви, проте продуктивними на сьогодні є 4 – -к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес-. Щоправда, деякі дослідники вважають, що не всі новотвори на позначення професій жіночого роду є результативними. Наприклад, *рахівником* називають помічника бухгалтера, а *рахівниця* (за одинадцятитомним «Словником української мови») – прилад для грошових підрахунків, а не однойменна професія жіночого роду. На думку О. Авраменка, фемінітиви повинні звучати органічно: *лікар* – *лікарка*, *продавець* – *продавчиня*, тому лексеми *міністерка*, *посолка* ліпше замінити на *пані містер*, *посол України завітала*.

Активне вживання й творення назв осіб жіночої статі не оминуло й апарат МВС України, що є сьогодні одним із пріоритетів мовної політики, спрямованої на збагачення лексико-семантичної групи фемінних домінантів. Формант -иц-(я) має високу продуктивність (понад 400 дериватів): *помічниця*, *комірниця*, *радниця*, *сортувальниця*, *вантажниця* тощо. Серед досліджуваних формантів високим рівнем продуктивності вирізняється також формант -ин-(я) (понад 150): *логопедия*, *психологиня*, *ковальчиня*, *майстриня*, *шевкиня*. Найбільший словотвірний потенціал для фемінних новотворень має формант -к- (понад 600): *директорка*, *завідувачка*, *референтка*, *командирка*, *офіцерка*, *радистка*, *професорка*. Найменшим рівнем продуктивності серед фемінітивних словотвірних засобів відрізняється формант -ес- (до 10): *фотографеса*, *токареса*, *фотоцинкографеса*.

Таким чином, українська мова має високий словотвірний потенціал для творення фемінітивів в апараті працівників МВС, здебільшого від іменників чоловічого роду за допомогою 4 суфіксів. Аргументується це сучасними потребами підвищити значущість жінки в соціумі та усунути їхню дискримінацію в суспільстві.

Список бібліографічних посилань

1. Архангельська А. М. Фемінні інновації в новітньому українському назовництві. Мовознавство, 2014. – № 3. – С. 34 – 50.
2. Брус М. П. Фемінітиви в українській мові XI – XV ст. / Брус М. П. // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2006. – С. 28 – 34.
3. Нелюба А. М. Інноваційні зрушення й тенденції в українському жіночому словотворі / А. М. Нелюба / Лінгвістика : зб. наук. праць. Луганськ : ЛНУ, 2011. № 2 (23). С. 49 – 59.
4. Словник фемінітивів для працівників сектору безпеки та центральних органів влади, діяльність яких спрямовується та координується Міністром внутрішніх справ / Укладачі: М. Овчинников, Н. Кобилко, І. Голопич, Н. Єльнікова. Київ, 2020. 260 с.